

A gyapjaspille kártétele

DR. GYÖRFI JÁNOS

Hazai csereseinkben és tölgyeseinkben időről-időre fellépő gyapjaspille, a *Lymantria dispar* L., erdeink egyik leggyakoribb és legkellemetlenebb károsítója.

E károsító főfészke Közép-Európa s károsításának súlypontja Magyarország. Minden évben, hol innen, hol onnan érkeznek jelentések a gyapjaspille kisebb-nagyobb kártételéről. Elsősorban vonatkozik ez dunántúli erdeinkre, ahol az 1946-os kimutatás szerint 189 083 kat. holdon van elegenden cserállomány, vagyis a 899 352 kat. hold összterületének 21%-a elegenden cseres. Hozzávéve ehhez még a mintegy 224 000 kat. hold tölgyest, akkor érthetővé válik, *miért éppen Magyarországon van a Lymantria dispar L. melegágya*. Nem kedvezőbb a helyzet Magyarország északi részén sem, ahol 518 079 kat. hold erdőből 108 664 kat. holdon, tehát a terület 21%-án szintén csertölgy van.

Az eddigi megfigyeléseink alapján azt mondhatjuk, hogy tömegesen és kárt okozóan a gyapjaspille — bár a legpolyphagabb erdei rovar — csak elegenden cser és kocsányos-tölgyesekben lép fel, mert ezek a főgazdanövényei. Ha azután elszaporodott, táplálékában nem válogat, megeszik mindent, amihez hozzáfér. Az erdő cserjéit épp úgy lerágja, mint az erdővel szomszédos gyümölcsösöket, szőlőket és mezőgazdasági területeket. Több ízben magam is tapasztaltam, hogy az éhség következtében az erdővel határos lucernást rágtá le tövig. De bármilyen polyphag rovar is a gyapjaspille, a kőrist, fagyalt és vadkörtét nem bántja. Igen erős elszaporodás esetén néha kisebb-nagyobb rágás nyomai az említett növényeken is észlelhetők, de erősebb károsítást ezeken sohasem láttam. Az említett fák még akkor is teljesen érintetlenül állnak, amikor tőlük nagyobb távolságra is minden csupasz.

A lerágott erdő teljesen téli képet mutat. A fákról lemászott éhes hernyók megtámadják a ritkás aljnövényeket és — Szalay—Marzsó 1955-ben végzett megfigyelései szerint — csupaszra rágják az akáccsometéket, az erdőszélén álló kőrislevelű juhart, sőt ahogy Szalay leírja, az erdőtől 30—40 m távolságra álló hársfasor lombjában is érzékeny károkat okoztak. A nyíregyházai erdőben végzett megfigyelései szerint a fák alatt ritkásan ültetett feketefenyő csemetéken és a tölgy ágain élősködő fakín levelein csak jelentéktelen rágás nyoma volt látható. Megfigyeléseim kiegészítem azzal, hogy az idősebb feketefenyő tűit bizony Sopron környékén teljesen lerágta, a kapuvári erdészet kerületében 1932-ben az éger-erdőt is teljesen lekopasztotta.

Gradációját az időjárás, helytelen gazdálkodás, elegenden állományok telepítése és ebből kifolyólag az életközösség megbontása segíti elő. Gradációja 3—4 évig tart, de ha beleavatkoznak, hosszabb ideig is elhúzódnak.

A gyapjaspille károsítása gócpontokból vagyis életfeltételeit különösen kielégítő kisebb kiterjedésű, szélről védett, sűrű helyekről indul ki, ahonnan azután koncentrikusan terjed tovább.

A gradáció negyedik évében bekövetkezik a krízis, amikor a gyapjaspille eléri szaporodásának tetőfokát. A töménytelen hernyó tavasszal a fák lombját hamarosan lerágja, a további fejlődéshez szükséges táplálékot nem találja meg és az éhség következtében elpusztul.

A gyapjaspille kártételének számszerű, tehát reális alapon való kimutatása céljából 1949 legelején felkértük az akkori Erdőközpontot, hogy a *Lymantria dispar* L. megfigyelésére jelentőlapokat küldjön szét az erdészetekhez, azzal az utasítással, hogy a nevezett károsítók elterjedésére, elszaporodásának nagyságára, kártételére vonatkozó megfigyeléseket, továbbá a károsítás kiértékeléséhez és a védekezés kidolgozásához szükséges adatokat közvetlenül az Erdészeti Tudományos Intézethez (ERTI) az erdészetek vezetői küldjék meg. Mivel a gyapjaspille nagyobb mérvű károsítása 1949 óta nem jelentkezett, az akkor beérkezett adatokat dolgoztam fel.

Az Erdőközpont cca 300 db űrlapot küldött szét. Igaz ugyan, hogy a szétküldött jelentőlapok nem érkeztek mind vissza s igaz az is, hogy a beérkezett kérdőívek egy részénél a legfontosabb pontok válasz nélkül maradtak s így az adatok elégtelenek voltak arra a célra, hogy a károsítást erdőértékszámítási alapon világítsuk meg és a kártételt matematikailag tárgyalhassuk, a beérkezett jelentéseket nem használhattuk fel.

Két dolgot azonban mégis sikerült elérni, mégpedig:

1. az előfordulási helyeknek térképre való felhordása folytán szemléltető képet kaptunk a károsító 1949. évi elterjedéséről. A jelentések szerint annak idején a gyapjaspille 90 064 kat. holdon lépett fel. Ha a felhordott adatokat megnézzük, azt tapasztaljuk, hogy a nevezett károsító országos viszonylatban két súlypontot képezett. Az egyik a Vértes—Pilis—Cserhát—Mátra-vonulat, a másik Baranya—Tolna megye nyugati széle, az Ormányságból kiindulva Baranyaszentlőrinc—Abaliget—Bakóca—Sásd—Kocsola—Tamási vonalat követi, érintve a szomszédos somogyi részeket is. Ennek meg is van a magyarázata, mert a csertölgy, a gyapjaspille főgazdanövénye, az említett helyeken fordul elő tömegesen.

2. Fontos és számszerű képet nyertünk a beérkezett adatokból a kár nagyságára vonatkozólag.

A beérkezett jelentések alapján táblázatos kimutatást készítettem a gyapjaspille kártételéről, amely erdőgazdaságokként tünteti fel az okozott kár nagyságát. A kár az itt feltüntetett adatoknál, jóval nagyobb, mert a beérkezett jelentéseken kívül, a *Lymantria dispar* L. még több helyen is fellépett, ahonnan jelentést egyáltalán nem is kaptunk. (A táblázatot lásd a következő oldalon.)

Látjuk, hogy a beérkezett adatokat összesítő táblázat hiányos. Még hiányosabb az egyes Erdőgazdaságokat összesítő táblázat. Különösen áll ez a Váci erdőgazdaságra, ahonnan több észlelés érkezett be a kárt kifejező adatok nélkül. Ez az oka annak, hogy a Váci erdőgazdaság területén a gyapjaspillének aránylag sok helyen történő károsítása ellenére is kicsi a kár. Ha a táblázatot végignézzük, azt látjuk, hogy a beérkezett adatok alapján a gyapjaspille összes kártétele 2 429 873 Ft volt az 1949. évben az akkori értékek szerint, ami az évi növedék elmaradásából, továbbá a károsítás folytán korábban levágott és vágásforduló végéig fenntartott fa értékkülönbségéből adódik. A kár a valóságban ennél lényegesen több. Ha csak az évi növedék elmaradását vesszük számításunk alapjául, az a táblázat szerint 59 478 m³ faanyagának felel meg, ami a faszegény országunkra nézve súlyos csapás. Ha ezt az adatot pénzben fejezzük ki, akkor 1 696 682 Ft a gyapjaspille által okozott közvetlen kár, ami bizony olyan összeg, amiért érdemes a károsítóval komolyan foglalkozni.

Ha a táblázat adatait jobban megvizsgáljuk, azt látjuk, hogy a legjobb-

Erdőgazdaság	A károsítás mértéke			Növedékvesztés		Kár összesen Ft-ban
	I. szórványos	II. közepes	III. teljes	m ³	Ft	
	kat. hold					
Pécsi	4 215	14 952	19 056	34 811	969 415	1 086 651
Kaposvári	1 352	4 548	5 150	7 575	309 950	794 950
Zalaegerszegi	10	—	450	—	—	—
Szombathelyi	92	5 321	538	4 315	67 475	67 475
Győri	86	5 267	—	1 701	38 590	38 590
Bpest Síkvidéki	—	76	—	—	—	—
Bpest Hegyvidéki	5 241	2 057	9 656	6 246	208 970	258 970
Váci	2 646	1 126	480	706	22 622	22 622
Egri	986	588	1 318	3 670	54 920	108 875
Miskolci	900	1 530	—	222	5 540	5 540
Nyírségi	1 052	1 383	8	226	18 600	45 600
Debreceni	150	10	—	6	600	600
Összesen	16 730	36 858	36 476	59 478	1 696 682	2 429 873

ban sújtotta a károsító a pécsi erdőgazdaságot, ahol 38 223 kat. holdon károsított, 34 811 m³ növedékvesztést okozott 969 415 Ft értékben, az összkárosítás pedig ennél az erdőgazdaságnál 1 086 650 Ft. Ha a kárt százalékban fejezzük ki, akkor a növedékvesztés alapján az országos kár 57%-a esik az adatok szerint a pécsi erdőgazdaságra.

Nagy kárt tett a gyapjaspile a jelentések szerint, a kaposvári erdőgazdaság területén is, ahol 11 050 kat. holdon szaporodott el 7575 m³ növedékvesztést okozott, mely pénzben kifejezve 309 950 Ft, ami a kár 18%-ának felel meg. Az összes kár 794 950 Ft volt.

Végül érzékeny volt a kár a Budapesti erdőgazdaság területén is, ahol 16 954 kat. holdon 6246 m³ a károsítás következményeként a növedékvesztés s annak pénzbeli értéke 208 970 Ft, tehát a károsításnak 12%-a, az összes kár pedig 258 970 Ft.

Ha a kiértékelés elején említett súlypontokat vesszük figyelembe, a Baranya—Tolnai súlypont mellett a Vértes—Pilis—Cserhát—Mátra-vonulat súlypontja ugrik első helyre, különösen akkor, ha a váci erdőgazdaság adatai nem volnának hiányosak. Így az említett terület nagyjából a budapesti, váci és egri erdőgazdaságok kerületében fekszik. Ha a jelentések alapján összegezzük a három erdőgazdaság adatait, kitűnik, hogy ezeken a helyeken a gyapjaspile 24 098 kat. holdon lépett fel, 10 622 m³ növedékvesztést okozott, amelynek pénzbeli értéke 286 512 Ft, s százalékosan az egész ország 17%-a.

A fenti adatok szerint tehát legnagyobb a kár a Dunántúlon, ahol mesterséges úton mezőgazdasági köztes használattal nagykiterjedésű elegyetlen csertölgyeseket telepítettek. Mivel a gyapjaspile a melegebb és szárazabb területeken tenyésző cserhez kötött károsító, fejlődéséhez sok melgre van szüksége, azért a Dunántúl déli részének melegebb klímája is jobban kedvez a károsító elszaporodásának, mert annak előfeltételei is

jobban biztosítottak. De nagymértékben hozzájárult a károsító elszaporodásához az a körülmény is, hogy az elegyetlen csertölgyesek szegény flórája és faunája folytán telítetlen biotopot alkotnak, diszharmonikus életközösséggel. Az ilyen helyeken a gyapjaspille veszéllyel állandóan számolnunk kell.

Ha a károsítás mértékét nézzük, azt tapasztaljuk, hogy a szórványos előfordulás volt a legkisebb, a közepes és teljes kártétel majdnem egyenlő arányban fordult elő.

Az egyes beérkezett jelentések alapján a károsító által legjobban sújtott erdészeteket a 2. sz. táblázat tünteti fel.

2. táblázat

Az erdészet neve	Az erdészet		Növedékvesztesség		Összkár	F a f a j
	össz.	károsított	m ³	Ft		
	területe kh-ban					
Izabellaföld	—	1 038	1 737	34 740	52 110	T. kőris, Akác, Feketedió
Szálka	3 881	2 493	4 500	97 300	97 300	Cs., T., B., Gy., J. Cs., B., Gy., Feketedió, T.
Pécsvárad	7 500	4 674	2 000	100 000	100 000	T., Cs.
Bakóca	5 657	2 948	4 400	132 000	132 000	T., Cs.
Selye	6 017	4 577	12 033	370 000	472 000	T., K., Gy., Sz., H.
Tamási	4 942	4 000	4 400	88 000	103 000	Cs., T., Gy., H., Akác, Fenyő
Sasrétpuszta	5 440	3 630	1 040	67 000	67 000	T., B., Gy., H.
Vitézipuszta	6 767	1 700	—	—	470 000	T., Sz., Gy.
Balatonkiliti	6 700	2 200	4 400	220 000	226 000	T., Cs.
Lovasberény	7 800	4 550	1 500	60 000	60 000	T., Cs., J.
Galgamácsa	6 200	2 900	1 100	21 000	71 000	Cs., T., Gy.

Bár a jelentőlapokból — amint már említettem — néhány fontosabb adat bekérése kimaradt, ennek ellenére a 2. sz. táblázat rámutat arra, hogy az összkár annál nagyobb, minél értékesebb fafajok találhatók a megtámadott területen.

A kár nagyságát erősen befolyásolja az állomány kora is. A rudas-, vagy közép-korú állományok lekopasztása folytán elhaló törzsek értékkülönbség-vesztése mindig nagyobb, mint a vágható korú állományoké.

Ha az elmondottakat átgondoljuk, arra a megállapodásra jutunk, hogy a gyapjaspille károsításával, elszaporodásának lehetőségével és körülményeivel komolyan számolnunk kell. Kevés munkatöbblettel igen nagy népgazdasági értékeket menthetünk meg.

A gyapjaspille ellen csakis biológiai és gazdasági úton védekezhetünk, mégpedig erősen elegyes állományok nevelésével. A korosztályok elegyítésével és főleg a talajt borító aljnövényzet és cserjék ésszerű kímélésével.

Az országos érdekre való tekintettel, kérem szaktársaimat, hogy *jelentésük a múltban kiadott jelentőlapok mintájára a károsító elszaporodását, hogy terjedését figyelemmel kísérhessük s a kellő megfigyelések birtokában a megfelelő védekezési módokat kidolgozhassuk.*